

Այսպես Գորիսի քաղաքային տունն էլ համառորեն պահպանում է հացատօնի-վարդամի մի քանի առանձնահատկութիւնները՝ վերապահելով պատշգամբին սրհարի ավելի բարդացրած դերը: Հնագույն ձևերին ավելի հավատարիմ էին մնում մինչև վերջին ժամանակները քրատակն ու հացատօնը: Նույնպիսի պահպանողականութիւնն ցցուն չափերով դրսևորում են տնտեսական շենքերը՝ գոմն ու մարագը: Ինչպես և Լեռնային Ղարաբաղում, Զանգեզուրումն էլ բացառիկ երևույթ է, որ ձմեռն անասունն ու մարդն ապրեն միասին միևնույն հարկի տակ, ինչպես լինում է Հայաստանի արևմտյան գավառներում, որտեղ անանտառ բնութիւնը հարկադրում է մարդուն օգտվելու կենդանու շնչի և մարմնի տաքութիւնից: Անասունների գոմը կառուցվում էր մարդու բնակարանից անջատված, երբեմն շատ հեռու, նույնիսկ գյուղից դուրս, մի այնպիսի վայրում, որը լավ է պաշտպանված քամուց: Գերադասութիւն էր տրվում գետնի մեջ խորացած կոնիճն՝ գոմին, որի երեք կողմերը քանդված հողն է, իսկ շորորդը՝ առջևից միայն կոպիտ շարված պատը, որի մեջ է և միակ մուտքը: Երբեմն պատեր են շարվում նաև աջ և ձախ կողմերից, իսկ ետևի կողմից՝ շատ սակավ դեպքերում: Շատ հաճախ են պատահում քարայր-գոմեր, օրինակ՝ Բեխում, Ղզըլշաֆակում (Շխլարում): Թե՛ ձիու և թե՛ եղջյուրավոր անասունի գետեղարանը կոչվում է միևնույն բառով կոնիճ, ախոռ բառն այս կողմերում այլ իմաստ ունի: Կոնիճ նեղ ու երկար շենք է՝ երկթեք տանիքով: Մեջտեղը, աջ և ձախ պատերին զուգահեռ, մի շարքով տնկվում են երեք և ավելի սյուներ և նրանց գլխների վրա երկարութեամբ հաստատվում է մի գերան, որից աջ և ձախ դեպի գոմի կողերը ձգվում են կոճեր: Այս ամենը ծածկվում է կոպիտ փառդանէրավ, վրայից՝ հողի հաստ շերտով: Կոնիճ տանիքը հեռվից էլ ունի երկթեք պատկեր, մինչդեռ հացատօնի հողաթումբը գմբեթանման է: Պատահում են և այնպիսի կոնիճեր, որտեղ հողի կողերի կամ շարված պատերի մոտ տնկված են օժանդակ սյուներ, որոնց վրա երկարութեամբ ձգվող գերաններն իրենց վրա են ընդունում փառդանէրի դրսի ծայրերի ծանրութիւնը: Մտուրները, որոնք այստեղ կոչվում են ախոռ, ձգվում են աջ և ձախ պատերի տակ, մեծ մասամբ ամեն մեկ կամ զույգ անասունի համար առանձնացրած: Լույսը թափանցում է դռնով կամ մասնավորապես այն փոքր ծակով, որ թողնում են պատի մեջ աղբը դուրս նետելու համար՝ ըկպածակալով (Գորիսում՝ տրիեակալ): Կոնիճ մուտքի մոտ հյուսած ճյուղերով կամ այլ եղանակով շինած ցածրիկ միջնորմով առանձնացրած է մի անկյուն՝ անասունին խնամող մարդու ննջարան: Քիչ շատ, մեծ քանակութեամբ անասուն պահողը, մանավանդ Կապանի շրջանում, ձմեռվա ամիսներին քշում էր Զանգեզուրի ցածրադիր տաք դաշտավայրը, Ողջի (Օխչի) գետի բերանին, որտեղ կառուցված էին ժամանակավոր գոմեր և անասունը կարող էր ավելի հաճախ դուրսն արածել: Զանգեզուրը շունի անասունի համար կառուցած այն հոյակապ գետեղարանը, ինչ որ ունի Բարձր Հայքի հայրը, որը պարծենում է իր գոմի և նրա մեջ առանձնացրած գոմի օղայի, հյուրերի ընդունարանի գեղեցկութեամբ:

Կոնիճ տավարի և ձիերի համար է, իսկ ոչխարի համար կառուցվում են արխաջնէր, մեծ մասամբ գյուղից հեռու և գոմից առանձին: Ոչխարը հաճախ և ձմեռը արածում է դուրսը: Արխաջը ամենաանխնամ շինված և ձևավորված գյուղատնտեսական գետեղարանն է, որտեղ և առանձին ուշադրութիւն չի